

KRALINA HOBOTH KATALIN

ISKOLA – VÁLASZTÁS

Minden gyermek, fiatal életében meghatározó szerepet tölt be az iskola, amelyben tanulmányait végzi. Számos szempont befolyásolja a szülőket abban, hogy melyik oktatási intézmény mellett döntenek. Ez a döntés a gyermek egész későbbi életére kihat, hiszen a család mellett az iskola szintén kiemelkedően fontos az egyén szocializációjában, mivel itt (is) sajátítja el az adott társadalom által elvárt ismereteket (l. Lanstyák–Szabó Mihály, 2011, 501).

Az oktatási intézmény választását számos tényező befolyásolhatja: távolság, az oktatási intézmény által kínált speciális képzési módszerek, fejlesztő programok, ill. az oktatás nyelve. Ez utóbbi szempont kisebbségi helyzetben különösen meghatározó. A kisebbségi, pl. szlovákiai magyar szülők gyakran döntenek a többségi, szlovák tannyelvű iskola mellett gyermekük „jobb érvényesülése” érdekében, ui. feltételezik, hogy a szlovák tannyelvű

iskolában a gyermek majd jobban elsajátítja az államnyelvet, s ezáltal magasabb szintű végzettséget szerezhethet. Az alacsonyabb képzettség okát az államnyelv hiányos, nem megfelelő szintű ismeretében látják. Igaz ugyan, hogy Szlovákiában a felsőfokú végzettséggel rendelkező magyarok aránya nem éri el az országos átlagot, viszont ez – ahogy erre Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella is rámutatnak – számos tényező együtthatásának a következménye: „a szlovákiai magyarság ma főleg falvakban él, a magyarok déli járásokban magasabb a munkanélküliek aránya, mint az országos átlag – ez a vidék többszörösen is hátrányos helyzetű” (Lanstyák–Szabó Mihály, 2011, 502). Tehát nem az anyanyelvi oktatás a „felelős” abban, ha az egyén nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Több felmérés, kutatás is alátámasztotta, hogy azok a szlovákiai magyar gyermekek, akik szlovák oktatási intézményben tanultak, szignifikánsan

gyengébb eredményt produkáltak szövegértési feladatokban, mint a magyar tannyelvű iskolában tanuló társaik (l. Vančóné, 2011, 373). Vančóné Kremmer Ildikó szerint a szlovák iskolába járó gyermekek gyengébb teljesítménye abból adódhat, „hogy az általuk használt két nyelv fejlődése nem párhuzamosan halad egymás mellett, hiszen a szlovák nyelv fejlődése az oktatás hatására sokkal erőteljesebb, mint a csak »konyhai« szinten használt magyar nyelv” (Vančóné, 2011, 375). A szlovák oktatási intézményben tanuló diákok ugyan magasabb szintű szlováktudásra tehetnek szert, viszont más tantárgyakban szövegértési nehézségek, tanulási problémák jelentkezhetnek, s ez negatívan befolyásolhatja teljesítményüket. A kisebbségi diákok érvényesülése, versenyképessége szempontjából természetesen nélkülözhetetlen a többségi nyelv magas szintű ismerete (l. Kontra, 2010, 119). Az államnyelv felsőfokú ismerete

te és a kellő szakmai felkészültség teszi lehetővé, hogy a szlovákiai magyar munkavállalók versenyképesek legyenek a szlovákiai munkaerő-piacon. Ennek alapfeltétele, hogy a kisebbségi diákok a magyar tannyelvű oktatási intézményekben is magas szintű szlováktudásra tegyenek szert. A szlovákiai magyar iskolákat azonban gyakran éri az a vád, hogy a gyermekek „nem tanulnak meg rendesen szlovákul”. A szlovák nyelv oktatásának módszertana gyakran vitatott kérdés. A többségi nyelv effektív tanítása érdekében alapjaiban szükséges megváltoztatni a szlováknyelv-oktatás módszertanát. Fontos figyelembe vennünk, hogy a kisebbségi magyar gyermekeknek az államnyelv nem az anyanyelvük, de nem is teljesen idegen tőlük, mivel különböző színtereken találkoznak vele (Tolcsvai Nagy, 2013, 335). A szlovák nyelv oktatása során is – az idegen nyelvekhez hasonlóan – nyelvtudásuk alapján kellene besorolni a diákokat kezdő, haladó stb. csoportokba (l. Lanstyák–Szabó Mihály, 2011, 503).

A kisebbségi helyzetben élő szülők különböző okok miatt döntenek a magyar vagy a szlovák óvoda, iskola mellett. Egy kérdőíves felmérés során arra kerestem a választ, hogy a megkérdezett szlovákiai magyar szülők mennyire tartják fontosnak az oktatás nyelvét, az idegen nyelvi képzést, milyen szempontok alapján választanak oktatási intézményt, rendelkeznek-e ismeretekkel arról, hogy milyen (tanulási) nehézségekkel küzdhet a szlovák tannyelvű oktatási intézményben tanuló magyar gyermek.

A felmérésben 41, kiskorú gyermeket nevelő adatközlő (szülő, nagyszülő) vett részt, főként 30–50 év közötti nők. Az adatközlők többsége (78%) felsőfokú végzettségű. A felmérés azt is vizsgálta, hogy az adatközlők miként vélekednek a gyermekek kétnyelvű szocializációjáról. A családon belüli kommunikáció többségüknél magyar nyelvű, csupán 6 adatközlő jelölte meg, hogy az otthoni kommunikáció során mindkét (magyar és szlovák) nyelvet használják. Az adatközlők 43,9%-a tartja jó dolognak, ha egy gyermekkel kicsi korától kezdve több nyelven beszélnek. A kétnyelvű szocializációt a megkérdezettek többsége azonban (51,2%) csak abban az esetben tartja indokoltnak, ha a szülők különböző anyanyelvűek. Az anyanyelvű oktatás az adatközlők 90%-a számára fontos, s véleményüket leginkább azzal az

érvel indokolták, hogy az ismereteket mindenki az anyanyelvén tudja legjobban, legkönnyebben elsajátítani; két adatközlő számára azonban nem fontos az anyanyelvű képzés.

Egy adatközlőt kivéve mindannyian a gyermeke(i) magyar óvodába jár(t) vagy fog járni, mivel fontosnak tartják, hogy a gyermekek magyarul ismerjék meg pl. a meséket, mondókákat. Az óvoda választásánál a legfontosabb szempontként az óvoda tannyelvét jelölték meg, ezt követte a más szülőktől kapott referencia, visszajelzés, valamint a távolság. Az óvoda által kínált speciális nevelési, fejlesztő foglalkozások (pl. Montessori, Waldorf foglalkozások, fejlesztő torna, környezettudatoságra nevelés stb.), ill. idegen nyelv oktatása a megkérdezett szülők számára mint óvodaválasztást befolyásoló szempont nem releváns, az adatközlők kis hányada jelölte meg. Az adatközlők többsége azonban fontosnak tartja, hogy a gyermekek már óvodás korukban ismerkedjenek a szlovák nyelvvel, mivel egyrészt ez az államnyelv, másrészt hogy felkészültebbek legyenek az iskolai szlováknyelv-oktatásra. Az óvodai idegen nyelvű (német, angol) „képzés” a megkérdezettek többsége (75%) számára azonban nem mérvadó, s válaszukat azzal indokolták, hogy a gyermekeknek a szlovák mint idegen nyelv is elég, ill. ebben a korban inkább még a játékokra kell hangsúlyt fektetnünk. Az adatközlők szerint a szlovák óvodába járó magyar gyermek a nyelvi nehézségeken kívül beilleszkedési gondokkal küzdhet, zavar alakulhat ki a beszédképességben, a gyermek szoronghat. Két adatközlő véli azonban úgy, hogy az idegen nyelvi környezet nem befolyásolja negatívan a gyermeket, ill. két adatközlő szerint a gyermek természetétől függ, hogy felmerül-e bármilyen probléma.

Az általános iskola választásánál is az adatközlők számára a legfontosabb szempont az oktatás nyelve, ezt követte azonos arányban a távolság, ill. a más szülőktől kapott referenciák, visszajelzések. A megkérdezett szülők többsége szintén magyar tannyelvű általános iskola mellett döntött, három adatközlő gyermeke tanul, ill. fog szlovák oktatási intézményben tanulni (közülük két családban az egyik szülő szlovák anyanyelvű). Az adatközlők 19,5%-a úgy véli, hogy az oktatás nyelve nem befolyásolja a gyermek tanulmányi eredményeit, a megkérdezettek 75,6%-a szerint azonban a szlovák

oktatási intézményben tanuló magyar diák rosszabb tanulmányi eredményeket ér el, mintha magyar iskolába járna. Ez abban is megnyilvánul, hogy a gyermek nem ismeri meg a magyar történelmet, irodalmat, a magyar helyesírást, a standard nyelvváltozatot. Az adatközlők többsége szerint a szlovák iskolában tanuló magyar diákok tanulási nehézséggel küzdhetnek, mivel nem értenek mindent, ill. dolgozatírásakor, feleléskor nem tudnak kellően számot adni tudásukról, ui. idegen nyelven kell magukat kifejezniük.

A felmérésben részt vevő adatközlők többsége tehát fontosnak tartja, hogy a magyar anyanyelvű gyermek magyar óvodába, iskolába járjon, egyrészt az identitás megőrzése érdekében, másrészt az ismeretek anyanyelven történő elsajátítása miatt. Többségük számára az is nyilvánvaló, hogy milyen hatással van a gyermekek értelmi és érzelmi fejlődésére az idegen nyelvi környezet. Az óvoda, ill. iskola választásánál az oktatás nyelve számukra az elsődleges szempont, a különféle „speciális” képzések, ill. az idegen nyelv oktatása óvodás korban válaszaik alapján nem mérvadó. Fontosnak tartják viszont az államnyelvi ismeretek „megalapozását”, hiszen a magas szintű szlováktudás és a kellő szakmai ismeretek együttesen teszik lehetővé a versenyképességet a munkaerő-piacon. Az adatközlők kis száma miatt természetesen nem vonhatóak le általános érvényű következtetések, nemzetiségileg vegyesebb területen más véleménnyel is találkozhatunk.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- Kontra Miklós 2010. *Hasznos nyelvészet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet. Somorja.
- Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 2011. Nyelvpolitika a kisebbségek oktatásában. In. Szabó Mihály Gizella–Lanstyák István szerk. *Magyarok Szlovákiában. Nyelv*. Fórum Kisebbségkutató Intézet. Somorja. 501–509.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2013. A kisebbségi tanulók államnyelvvoktatásának nyelvtudományi alapjai. In. Gallik–Rigó–Kralina Hoboth–Vargová szerk. *Tudomány az oktatásért – Oktatás a tudományért. I. Kötet*. Közép-európai Tanulmányok Kara. Nyitra. 331–340.
- Vančoné Kremmer Ildikó 2011. Magyar–szlovák kétnyelvű gyermekek szövegértési problémái. In. Szabó Mihály Gizella–Lanstyák István szerk. *Magyarok Szlovákiában. Nyelv*. Fórum Kisebbségkutató Intézet. Somorja. 369–386.